

ARETUSEESKIRI

INGLISE SETTER

(FCI klassifikatsioon: rühm 7 – seisukoerad; alarühm 2.2 Briti ja Iiri seisukoerad; setter)

INGLISE SETTERITE ARETUSE EESMÄRGID

EKL-i Juhatus poolt kinnitatud

Vastu võetud Eesti Setterite Klubi MTÜ üldkoosoleku poolt 23.04.2015

EKL-i Teadusnõukogu poolt heaks kiidetud

Sisukord

	Lk nr.
1. Kokkuvõte	3
2. Tõu taustaandmed	3
3. Tõuühing ja selle ajalugu	4
4. Praegune olukord	4
4.1. Populatsiooni suurus ja koosseis	4
4.2. Iseloom ja kasutusomadused	5
4.3. Tervis	6
4.3.1. Pärilikud haigused ja nende kontroll	6
4.3.1.1. Puusaliigese düsplaasia	6
4.3.1.2. Küünarliigeste düsplaasia	7
4.3.1.3. Kurtus	8
4.3.1.4. Nahahaigused (atoopia)	8
4.3.2. Muud Eestis diagnoositud olulised haigused	8
4.3.3. Kokkuvõte Inglise setteritel esinevatest haigustest mujal maailmas	9
4.4. Välimik	9
5. Kokkuvõte varasema kehtinud aretuseeskirja meetmete rakendamise tulemustest	10
6. Aretuse eesmärgid ja strateegiad	11
6.1. Nägemus	11
6.2. Tõuühingu eesmärgid	11
6.3. Tõuühingu strateegia	12
6.4. Ohud ja võimalused	13
6.5. Probleemideks valmistumine	13
6.6. Aretuse eesmärkide saavutamise programm	13
7. Programmi täitmise kontroll	13
8. Allikad	14

1. KOKKUVÕTE

Setterid on peamiselt 17.–18. sajandil aretatud linnukoerad, kelle ülesanne oli/on jahil läbi töötada võimalikult lai maa-ala jahimehe ümber ning anda linnu leidmisest jahimehele seisakuga märku. Setterite nimi tuleneb ingliskeelsest sõnast *set*, mis tähendab luureseisakut, tardunud poosi. Inglise setter on jahikoerana väga hinnatud tõug, seda eelkõige Euroopas ja Põhja-Ameerikas. Oma atraktiivse välimusega on nad üksjagu tähelepanu võitnud ka koertenäitustel. Perekoerana aga on Inglise setteri näol tegemist haruldasema tõuga kui näiteks Iiri punane setter.

Inglise setteri välimus on pilkupüüdev ning elegantne – liikumine on graatsiline ja vaba, väljendades kiirust ja vastupidavust. Nad on tugeva jahiinstinktiga, aktiivsed, sõbralikud, intelligentsed ja heasüdamlikud koerad.

Setteritest on aja jooksul saanud näitustel üha enam edu saavutavad koeratõud, see on toonud kaasa ka tõugude lõhenemise kaheks – näitustel eelistatakse tugevama kondiga, rikkalikuma karvkattega ja raskemate peadega koeri. Jahil aga need välimikuomadused olulised ei ole – eelkõige on oluline, kui hea ning vastupidava jahikoeraga on tegemist. Aretustöö tulemusel on jahiliini setterid reeglina väiksemad, lühema karvaga ning peenema kondiga.

2. TÕU TAUSTAANDMED

2.1. AJALOOST

Inglise setterite ajalugu võib lugeda alanuks 14. sajandi Inglismaal. Tõug on aastasadade jooksul aretatud spanjelitest ning selle algne nimetus oligi Setting Spaniel. Nende jahikoerte ülesanne oli leida linde ning neid siis jahimehele näidata – lind leitud, jäid nad seisma, tardudes paigale, osutades linnu suunas, tihti tõstes üles esikäpa.

Ajalooliselt on tõu arengus suurimat rolli mänginud kaks meest – Edward Laverack ja Richard Purcell Llewellyn. Tänu Edward Laveracki hoolikale aretustööle ja aretusliinide valikule on tänapäevane Inglise setter saanud sellise välimiku, mille järgi teda teame. Edward Laverack kirjutas raamatu „The Setter“, mis ilmus 1872. aastal. See raamat on aluseks praegusele tõustandardile. Richard Purcell Llewellyn võttis oma eesmärgiks kujundada parim jahikoer ja lisas selle saavutamiseks Edward Laveracki aretusliinidele ka mitmeid oma liine. Tema aretustööl põhinebki praeguse aja töösetter, mida ka teinekord Llewellyn-tüüpi setteriks nimetatakse.

Mitme sajandi kestel toimunud aretustöö käigus on Inglise setteri tõul välja kujunenud mitmed tõuliinid ja -tüübid vastavalt koerte kasutamise otstarbele. Nii eristatakse tänapäeval otstarbe järgi jahitüüpi ja näitusetüüpi Inglise setterit ning päritolumaa järgi Inglise ja Ameerika tüüpi Inglise setterit.

Ka tänapäeval kasutatakse paljudes kohtades Inglise settereid endiselt jahikoertena, levinud on nn. *field trial*'id, kus linnukoerad võistlevad omavahel kiireima ja efektseima jahikoera tiitlile.

3. TÕUÜHING JA SELLE AJALUGU

Eesti Setterite Klubi (ESK) tegutseb alates 13. jaanuarist 1996. a., mil toimus esimene liikmete üldkoosolek. Praeguseks hetkeks on liikmeid 50 ringis, klubi liikmete hulgas on ka teiste FCI 7. rühma kuuluvate koerte omanikke. Esindatud on kõik neli setteritõugu. Klubil on olnud välisliikmeid naabermaadest.

Juhatuse valib klubi üldkoosolek kaheks aastaks, viimane juhatuse valimine toimus üldkoosolekul 23. veebruaril 2014. Üldkoosoleku raames peetakse harilikult ka klubi sünnipäevapidu ja autasustatakse aasta edukamate setterite omanikke. Parimad valitakse näituse- ja sportkoerte (*agility*, SK/KK) hulgast. Traditsiooniliselt korraldab klubi iga aasta suvel sertifikaadiõigusega erinäituse kõigile setteritõugudele. 2000. aastate esimesel kümnendil olid eelkõige Iiri punased setterid Eestis väga populaarsed ja toimus ka talvine mitteametlik *club show*. Aasta jooksul saavad setteriomanikud kokku ühistel jalutuskäikudel, kevad-, suve-, sügis- ja talvapäevadel, koolitustel ja loengutel.

4. PRAEGUNE OLUKORD

4.1. POPULATSIOONI SUURUS JA KOOSSEIS

Inglise setter ei ole Eestis kuigi levinud koeratõug, kuigi vähesel määral on koerte arv viimastel aastatel kasvanud. Koeri on imporditud Soomest, Ungarist, Inglismaalt ja USA-st, aretustöös on viimase viie aasta jooksul kasutatud Soomest ja USA-st pärit liine.

Hetkel on Eesti Kennelliidu registris registreeritud 86 Inglise setterit. Kahjuks ei ole registrist võimalik tuvastada hetkel elus olevate koerte arvu ning samuti seda, kui palju Eestis registreeritud Inglise setteritest Eestis ka tegelikult elab. Klubi andmetel elab Eestis umbes 40 isendit (mõned Eestis elavad koerad on registreeritud ka teiste riikide registritesse). Viimastel aastatel Eestis sündinud kutsikatest on eksporditud vähemalt 8, neist enamik Soome.

EKL-i registrisse kantud Inglise setterid aastate lõikes (2010–2014):

Aast a	Registreerimiste arv	Pesakonna d	Importide arv	Kasvatajate arv	Isa d	Ema d
2010	4	1	1	1	1	1

2011	7	1	0	1	1	1
2012	1	0	1			
2013	8	1	1	1	1	1
2014	4	1	0	1	1	1

Pesakondi on viimasel viiel aastal sündinud alljärgnevalt:

Jrk. nr.	aast a	Pesakonna vanemad (isane x emane)	Kutsikate arv (sulgudes isased ja emased kutsikad)
1.	2010	Honeygait Wilsonlake Skyy x Baysides Milk'nhoney Atsnowsett	3 (1 isane ja 2 emast)
2.	2011	Blue Baltic's Urban Legend x Edenbridge Very Expected Murrieta	7 (4 isast ja 3 emast)
3.	2013	Silver Fog Vernisazh x Edenbridge Very Expected Murrieta	7 (4 isast ja 3 emast)
4.	2014	Ritailan Great Balls of Fire x Blue Baltic's Crystal Melody	4 (2 isast ja 2 emast)

Terviseuuringud (puusa- ja küünarliigese düsplaasia) on alates 2010 teostatud 10 Eestis sündinud või siin elaval Inglise setteril.

4.2. ISELOOM JA KASUTUSOMADUSED

Standaris kirjeldatakse Inglise setterit kui väga aktiivset ja tugeva jahiinstinktiga koera, kes on samal ajal ka äärmiselt sõbralik ja heatahtliku iseloomuga. Nad on koostööhimulised, väga vastupidavad ja kohanevad hästi erinevate olukordadega. Inglise setter on ääretult rõõmsameelne ja inimeste suhtes väga sõbralik koer, keda võib julgesti võtta ka pesse, kus on kasvamas lapsed. Kuid ettevaatust: oma tugeva jahiinstinktiga ja ülevoolava energilisusega võivad nad rahulikuma pere elutemposse palju muudatusi tuua ning samuti võivad nad väikesi lapsi mänguhoos häirida. Inglise setterile meeldivad kõik inimesed ning oma armastusavaldusi jagab ta nii võhivõõrastele, külalistele kui ka oma pere liikmetele. Kuna temas ei ole kübekestki kurjust, ei sobi Inglise setter valvekoeraks. Võõraste saabumisest oma piirkonda annab ta märku kõlava haukumisega, kuid loeb sellega ka oma ülesande majavalvurina täidetuks. Ta on üdini positiivsust ja rõõmu kiirgav koer ning teda kasutatakse mitmetes riikides ka teraapiakoerana ning erivajadustega inimeste ja vanurite seltsilisena (eelkõige vanemaid ja rahulikumaid koeri).

Tegemist on hea kuuletumis- ja õppimisvõimega koeraga, kes vajab väga palju tegevust, nii füüsilist kui vaimset. Vaimne töö on koera jaoks näiteks jaht, kuid seda asendavad ka sõnakuulelikkustreeningud või agility. Inglise setter sobib aktiivse eluviisiga inimesele.

Vabas looduses ja ilma rihmata jalutades tuleb kindlasti arvestada Inglise setteri jahikirega. Siin aitab korralik ja süstemaatiline koolitus, et koer alati kutsungi peale omaniku juurde tagasi tuleks.

Jahil on Inglise setteri ülesanne laiadelt maa-aladelt põllu- või metsalindude otsimine, seisakuga (inglise keeles *set*) märku andmine ja lindude lendu ajamine.

Inglise setteril on välimikutšempioni tiitli kinnitamiseks nõutud jahikatse sooritamine paljudes Euroopa riikides, eelkõige Põhja-Euroopas, sh. ka Eestis. Jahikatse tulemuse saamiseks on tarvis läbida nn. metsalinnu katse („Linnukoerte töömadruste hindamine ja katsetamine metsalindudega“).

Inglise setterite iseloom vastab suures osas praegu kehtivale tõustandardile. Üksikute isendite puhul esineb paugukartust. Suurim probleem on koerte jahiinstinktide oskuslik ning õige treenimine, kuna Eestis puuduvad treenerid ja jahilkäimise traditsioonid setteritega, vähe on looduslikke linde, keda setteritega jahtida. Samuti on Eestis väga piiratud võimalused sooritada setteriga jahikatset, puudub tänapäevane jahikatse eeskiri. See omakorda tekitab olukorra, kus Inglise setter ei saagi tõustandardis algselt linnujahiks aretatuna teha talle omast tööd. Aastatel 2004–2008 sooritas Eesti Inglise setteritest jahikatse 6 koera, hiljem ei ole jahikatse tulemusi lisandunud.

4.3. TERVIS

4.3.1. PÄRILIKUD HAIGUSED JA NENDE KONTROLL.

4.3.1.1. Puusaliigese düsplaasia (HD). Tegemist on päriliku kõrvalekaldega puusaliigeste normaalsest arengust. Täpset pärilikkuse mehhanismi ei ole lõplikult leitud. Teada on, et HD on multigeenselt retsessiivselt päranduv, st. pärandub mitme eri geeni kombinatsioonis ja varjatult. Samuti on HD vanusega seotud arenguhäire – kutsikas sünnib tervena ja HD ilmneb alles luustiku kasvades 5–18-kuusel koeral. Haiguse tekkes mängivad suurt rolli nii pärilikkus kui keskkonnategurid. Viimastest olulisemad on õige toitumine ja füüsiline koormus. Kuna düsplaasia tekib tavaliselt veel kasvaval koeral, siis kõige ohtlikumaks peetakse ülekaalu ja liigset koormust.

Diagnoosimine. HD-d saab diagnoosida ainult röntgenpildi alusel. Tuleb rõhutada, et röntgenpilt näitab antud koera liigese seisundit, mitte aga seda, kas koer kannab haigust geenides. Röntgenpilt tehakse üldanesteseeritud koera puusaliigestest kindlas asendis, mis võimaldab kõige õigemal diagnoosimisel. Röntgenpildi põhjal määrab vastava väljaõppe saanud loomaarst (EKL-i volitatud usaldusarst) düsplaasiaastme, mille abil saab otsustada koerte aretuskõlblikkuse üle.

HD-astmed:

Eestis kasutusel olev FCI puusaliigeste hindamise süsteem:

A – puuduvad düsplaasia tunnused (terve liiges)

B – peaaegu normaalne liiges

C – kerge puusaliigeste düsplaasia

D – keskmine puusaliigeste düsplaasia

E – raske puusaliigeste düsplaasia

Vastavalt 2010–2015 kehtivatele aretusnõuetele on kohustuslik kontrollida kõiki aretuskoeri ning aretusse on lubatud vaid A-, B- või C-tulemusega koerad, kusjuures C-puusaga koera ei tohi paaritada teise C-puusaga koeraga. Aretusele on puusaliigeste kontroll asendamatu informatsioon. Kuna suur roll on ka välistel teguritel ja et düsplaasia pärandub mitme eri geeni kombinatsioonis ja retsessiivselt (varjatult), siis haigete koerte

aretusest kõrvaldamine ei kõrvalda siiski düsplaasiat täielikult. Ka tervetel koertel võib olla düsplaasiadiagnoosiga järglasi ja vastupidi.

Puusaliigese puhul seisneb haigus selles, et reieluu pea, mis peaks täpselt sobituma Puusaliigese puhul seisneb haigus selles, et reieluu pea, mis peaks täpselt sobituma puusanapa sisse, asetub seal liiga lõdvalt, kas siis teda kinnitavate sidemete lõtvuse või luu ebaõige kuju tõttu. Selline ebaõige seos reie- ja puusaluu vahel põhjustab ajapikku nii olemasoleva luukoe kahjustusi kui uue luukoe kasvu. Düsplaasial eristatakse ägedat ja kroonilist vormi. Esimene tekib alla 1-aastastel kutsikatel ja teine täiskasvanud koeral. Äge faas avaldub puusadüsplaasia puhul äkki tekkivas tugevas tagajalgade lonkes ja valulikkuses jala taha painutamisel. Täiskasvanud koertel tekivad haigustunnused aeglaselt ja avalduvad liigete kanguses – koer ei saa astuda pikki samme. Olenevalt düsplaasia raskusastmest on sümptomid rohkemal või vähemal määral väljendunud, tekitades valu liikumisel, liigete kangust peale lamamist, tahtmatust trepist üles liikuda või liikudes seal tagajalad koos hüpates. Düsplaasia võib avalduda nii ühel kui mõlemal jäsemel.

Düsplaasia ravi võib seisneda nii ravimitega põletiku ja valulikkuse mahasurumises koos toitumise ja füüsilise koormuse jälgimisega kui ka kirurgilises vahelesekkumises. Samuti on väga kasulikud ujumine ja massaaž.

4.3.1.2. Küünarliigete düsplaasia (ED)

Küünarliigese düsplaasiat põhjustavad erinevad degeneratiivsed muutused küünarliigeses.

Küünarliigese düsplaasiat märgitakse alljärgnevalt:

0 – terve, puuduvad düsplaasia tunnused

1 – kerge osteoartritis

2 – keskmine osteoartritis

3 – raske osteoartritis.

Hetkel kehtivad aretusnõuded ei sea norme aretuskoera ED uuringu tulemustele. Ometi on soovitatav, et kõikidel aretuses kasutatavatel koertel oleks tehtud ka ED uuring.

Puusaliigete ja küünarliigete düsplaasia uuringud Eestis:

Uuritud kokku 11 koera (alates 2010):

Jrk.nr.	Koera nimi	Emane/ isane	Reg.number	HD tulemus	ED tulemus	Uuringu kuupäev
1	Bournehouse Sea Shanty	I	EST-03406/13	A/A	0/0	17.04.2014
2	Edenbridge Cinnamon Bun	I	EST-02115/13	A/A	1/1	30.12.2014
3	Edenbridge Poppy Pie	E	EST-02117/13	B/B	0/0	19.02.2015
4	Edenbridge Thrones Arya	E	EST-04250/11	C/C	0/0	11.03.2015
5	Edenbridge Thrones Daenerys	E	FI19159/12	B/B	1/0	20.11.2012

6	Edenbridge Very Expected Falkor	I	EST-04059/09	B/A	0/2	24.11.2010
7	Edenbridge Very Expected Murrieta	E	EST-04061/09	A/A	0/0	24.11.2010
8	Edenbridge Very Expected Orion	I	EST-04060/09	B/A	1/2	24.11.2010
9	Seaset Silver Snowflake	E	EST-04173/09	B/C	0/0	30.04.2012
10	Siimline's Snowsett Theresa	E	EST-01659/10	B/B	0/0	11.04.2012
11	Siimline's Snowsett The Stig	I	FI20883/11	B/B		01.04.2011

Tabelist nähtub, et 28% ehk 3 koera puusad on täiesti terved A/A; 2 koeral (18%) on tulemus A/B, 4 koera (36%) on B/B tähistusega puusadega; 1 koeral (9%) on kerge ühe puusaliigese düsplaasia B/C tulemusega, 1 koera tulemus on C/C. 4 koeral esineb küünarliigeste osteoartroosi tunnuseid. Võrreldes teiste setteritõugudega tundub Inglise setteritel olevat mõnevõrra rohkem probleeme küünarliigestega.

4.3.1.3. Kurtus

Inglise setteritel võib esineda pärilikku kurtust. Seda geneetilist probleemi seostatakse Inglise setteri valge värvusega. Mõned isendid on kurdid ühest kõrvast, aga koerad võivad olla ka täielikult kurdid. Aretuses peaks kasutama ainult terveid koeri. Koer, kes kuulab ainult ühest kõrvast, ei suuda normaalselt häälsignaale vastu võtta – näiteks koera juurdekutsumisel. Tähelepanelik koeraomanik saab küll aru, kui koer on mõlemast kõrvast kurt, kuid ühe kõrva kuulmishäireid pole võimalik avastada ilma BAER-kuulmistestita. Seetõttu on oluline, et kõikidel aretuses kasutatavatel Inglise setteritel oleks tehtud ka BAER-kuulmistest. Uuringut on võimalik teha Eestis. Uuring on soovitatav teha 5–6-nädala vanustele kutsikatele.

4.3.1.4. Nahahaigused ja allergia

Inglise setteritel võib esineda erinevaid nahahaiguseid (nt atoopiat, ekseemi) ja allergiaid. Allergiad ja ülitundlikkus nii toidu kui muude keskkonnast tingitud mõjurite suhtes mõjutavad tihti peale ka Inglise setterite seedimist.

Nahahaiguse diagnoosi saab panna nahahaigustele spetsialiseerunud veterinaararst nahatestide ja vereanalüüsi põhjal. Toiduallergia olemasolu on võimalik välja selgitada, tehes nõ. elimineerimisdiети.

Allergianähud võivad ilmneda nahal punetuse, sügelemise, nahapõletike või kõrvapõletikena. Toiduallergia sümptomid võivad olla ka toidutalumatus koos oksendamise ja kõhulahtisusega.

4.3.2. Muud Eestis diagnoositud haigused

Eesti Setterite Klubi andmetel esineb Inglise setteritel kilpnäärme alatalitlust, millest ei ole koeraomanikud sageli teadlikud, samuti ei oska veterinaarid alati seda testida ega diagnoosida. Nagu teistelgi setteritõugudel, esineb ka Inglise setteritel halvaloomulisi kasvajaid.

4.3.3. Kokkuvõte Inglise setteritel esinevatest haigustest mujal maailmas

Eesti lähiriikidest on koerte terviseuuringud kõige paremini kaardistatud Soomes. Viimane ulatuslikum terviseküsitlus Inglise setterite hulgas viidi seal siiski läbi juba aastal 2006 ning see hõlmas andmeid 105 Inglise setteri tervisliku seisundi kohta. Enam levinud probleemidena tõi see välja nahaga seotud probleemid (sealhulgas allergia) ja valehambumuse/hammade puudumise, mida esines ligi 30%-l koertest.

Inglise setterite puusauuringute tulemused Soomes alates 2009:

Sünniaasta	Sündinud	A	B	C	D	E	Uuritud
2009	97	17	14	5	3	0	39
2010	77	11	7	5	2	1	26
2011	83	16	10	5	1	0	32
2012	92	9	12	4	5	1	31
2013	68	4	2	0	1	0	7
2014	41	0	0	0	0	0	0
Kokku	472	57	45	19	12	2	135

Küünarliigese uuringute tulemused Soomes alates 2009:

Sünniaasta	Sündinud	0	1	2	3	Uuritud
2009	97	13	7	3	0	23
2010	77	15	4	0	0	19
2011	83	20	4	1	0	25
2012	92	23	4	2	0	29
2013	68	8	0	0	0	8
2014	41	0	0	0	0	0
Kokku	472	79	19	6	0	104

4.4. VÄLIMIK

Tõustandard EKL-i lehel:

http://kennelliit.ee/wp-content/uploads/est_standardid/microsoft_word_-_002_inglise_setter_et.pdf

Tõustandardis kirjeldatud välimik on tõu algupärasele kasutusotstarbele võimalikult hästi sobiv. Tõuaretuse eesmärgiks ei saa olla mitte niivõrd tõuomaduste parandamine ja muutmine, kuivõrd just nende säilitamine. Välimikult tõustandardile vastav ning ka näitustel edukas koer on hea kehaehitusega. Selline koer liigub hästi ning ta peaks suutma (vähemalt teoorias) töötada kaua ja efektiivselt. Lisaks on tasakaalus anatoomiaga koeral suurem tõenäosus olla terve.

INGLISE SETTERITE SAGEDASEMAD VÄLIMIKUVEAD:

a) rippuv kaelanahk

- b) lühike kere
- c) puudulik esirind ja rinnakorv
- d) sirge ja/või pikk õlavars
- e) heledad silmad
- f) lühikesevõitu pikkusega kõrvad
- g) lokkis karv ja/või puudulik karvkate
- h) lühike esijala samm
- i) langev seljajoon
- j) püstine lanne
- k) madal saba asetus
- l) liikumisel üle seljajoone tõusev saba
- m) liiga kõrged (suured) või liiga madalad (väikesed) isendid

5. KOKKUVÕTE VARASEMA KEHTINUD ARETUSEESKIRJA MEETMETE RAKENDAMISE TULEMUSTEST

Inglise setteri aretuse erinõuded.

- 1.1. Puusaliigeste düsplaasiauuringu tulemus A, B, C.
- 1.2. C-puusadega koera võib paaritada ainult A- või B-puusadega koeraga.
- 1.3. Nõuded peavad olema täidetud enne paaritamist.
- 1.4. Nõuded jõustuvad 01.01.2011 ja kehtivad kuni 31.12.2015.

Jõustumisaasta	Haigus, mille vastu võideldakse	Nõutavad meetmed	Näitusetulemused
2011	Puusaliigeste düsplaasia	Paarituseelne puusaliigeste düsplaasia uuring tulemusega A, B või C. C-puusadega koera võib paaritada ainult A- või B-puusadega koeraga.	
2011			<u>Mõlemad vanemad:</u> vähemalt kaks hinnet „väga hea“ kahelt erinevalt kohtunikult.

Eestis kehtib alates 2011. aastast Inglise setterite aretuseeskiri ja aretuse erinõuded. Selle aja jooksul on sündinud kolm pesakonda, kokku 18 kutsikat, kellest on läbinud puusa- ja küünarliigeste uuringu 4 koera. Puusauuringu tulemused olid 1 x A/A, 2 x B/B ja 1 x C/C, küünarliigesed 2 x 0/0, 1 x 1/0 ja 1 x 1/1. Kõigi pesakondade vanemad olid nõuetekohaselt uuritud. Nii väikse arvu uuringute põhjal on siiski järelduste tegemine

keeruline, loodetavasti lisandub edaspidi veel tulemusi, mis kinnitavad uuringute vajalikkust.

Tõuühing soovib aretuserinõuete kehtivust pikendada praegu kehtivas sõnastuses.

6. ARETUSE EESMÄRGID JA STRATEEGIAD

Eesmärgiks on aretada terveid, tõumase välimikuga ning õige iseloomuga koeri, kellel oleks ka head tööomadused. Aretuse eesmärgiks on Inglise setter, kes vastab tõustandardile ja suudab edukalt käia ka jahil. Kindlasti tuleb palju tähelepanu pöörata liikumisele, kuna järjest vähem näeb setterile omase kauni ja vaba, pika esijalasammuga liikuvat Inglise setterit. Liikumine on väga tähtis ja kaua ning vaevata saab töötada ja liikuda vaid koer, kelle anatoomia on õige. Eesmärk on aretuses kasutada vaid terveid ja hea anatoomiaga koeri. Jälgima peab aretuses kasutatavate koerte järglasi, kellel on ilmnenu haigusi või puudusi, et edaspidi vältida vigu.

6.1. NÄGEMUS

Inglise setter peab olema terve ja vastama välimikult tõustandardile, tal peaks säilima jahiinstitinkt. Iseloomult peab Inglise setter olema aktiivne, sõbralik, koostöövalmis ja suutma liikuda pikka maad nii metsas kui raskel maastikul. Aretuses tuleb kasutada vaid eelnevalt nimetatule vastavaid koeri. Kuna Eestis on tõugu vähe ja aretustöö on algusjärgus, siis on meil võimalik vältida paljusid vigu, millele aitab kindlasti kaasa aretusreeglite järgimine.

6.2. TÕUÜHINGU EESMÄRGID

Populatsiooni üldolukord ja koosseis

Aretuspõhja tuleb laiendada, samas mitte oluliselt suurendades aastas sündivate kutsikate arvu.

Tuleb jälgida, et suguluspaarituse protsent (*coefficient of inbreeding*) ei tõuseks ning suurendada aretusisaste arvu tõu geenipõhja laiendamiseks eri aretusliinidest isaste koerte aretusse lisamisega.

Eesti Setterite Klubi eesmärgiks on jälgida ja kindlustada, et Inglise setterite aretuses ei kasutaks muuhulgas ka selliseid koeri, kellel on aretuskõlbmatuks tegevaid diskvalifitseerivaid vigu, nagu näiteks arengupeatetus, kaasasündinud kurtus või pimedus, jänesemokk, suulaelõhe, pärilik hammaste puudumine ja lõualuude anomaaliad, epilepsia, raskekujuline allergia, peitmunandilisus, ühemunandilisus, puusaliigese või küünarliigese düsplaasia.

Iseloom

Üritatakse aretada terveid, tõustandardile vastavaid ja hea iseloomuga koeri. Aretusest tuleb eemale jätta iseloomuvigadega (arad, tigidad, agressiivsed) isendid. Samuti tuleb aretusest välja jätta koerad, kes on paugukartlikud jahipüssi paugu suhtes.

Kasutusomadused

Üritatakse alles hoida töomadusi ning populariseerida tõugu ka kasutus- ja mitmekülgse harrastuskoerana. Kasutusomadusi arvesse võttes peab Inglise setter olema hea jahikoer, kes elegantselt ja stiilselt põllul iseseisvalt töötades oleks suuteline linde otsima ja leidma.

Tervis

Inglise setter on võimeline oma algupärase kasutusotstarbe kohaselt töötama vaid siis, kui ta on terve. Krooniliselt või raskesti haige koera pidamine on omanikule majanduslikult ja psühholoogiliselt koormav. Juba noorena pidevat ravi ja erilist hooldust vajav või liiga vara surev koer on omaniku jaoks raskeks katsumuseks. Aretusest peab välistama koerad, kel on küünarliigeste või puusaliigeste düsplaasia või mõni muu raskekujuline haigus.

Välimik

Üritatakse aretada tõustandardile vastavaid koeri, kes vastaks ka jahikoerale esitatavatele nõudmistele.

6.3. TÕUÜHINGU STRATEEGIA

Populatsiooni üldolukord ja koosseis

Eesti Setterite Klubi (lüh. ESK) tähtsaimaks ülesandeks on anda aretusala nõu. Tõuühing peab mõistma tõu olukorda ning kuidas tõugu populatsioonina tuleks analüüsida. Üksikute isendite tulemusi tuleb vaadelda Eestis, Euroopas ja kogu maailmas valitsevast olukorrast lähtudes.

Aretuses kasutatavate andmete usaldusväärset analüüsimist raskendab asjaolu, et neid andmeid on väga vähe. Enamik koeri müüakse nn. kodukoorteks, mistõttu nende näituse-, kasutus- ja tervisetulemustest ei ole mingeid andmeid. Tuleb ette, et varjatakse koerte halbu tulemusi. Aretuse seisukohalt oleks oluline teada, millistes kombinatsioonides on esinenud valehambumust, peitmunandilisust, probleemkäitumist, allergiat, kroonilisi haiguseid jne. ning kui ulatuslikult neid Eestis esineb. Kuigi kõiki koeri ei kasutata aretuses, on nad siiski oma vanemate järglased ja oma tõu esindajad ning kajastavad mingit osa tõu olukorrast. Ka need inimesed, kes peavad kodukoera, soovivad siiski, et nende lemmik oleks terve ja hea iseloomuga vanemate järglane. Seega on ka nende panus ja koertele teostatud terviseuuringud tõu tuleviku heaks väga oluline. See, et koer on terve ja igakülgsest korras, on sama oluline teave kui see, et koer on haige või mõne muu veaga.

ESK püüab oma eeskujuga toetada avatust ning tõu hüvanguks olulist avameelsust.

ESK kogub ja jagab informatsiooni, koostab andmebaase, teeb kokkuvõtteid näituste ja katsete tulemustest, terviseuuringute tulemustest ning kogub infot koerte iseloomude ja esinevate haiguste kohta, tegeleb kutsikatevahendusega.

6.4. OHUD JA VÕIMALUSED

Tugevad pooled	Nõrgad pooled
a) mitmekülgne harrastuskoer	a) liialdused välimikus
b) tõu arendamisest huvitatud kasvatajad	b) liiga suured tüübierinevused

c) suhteliselt hea tervis	c) vead iseloomus
d) koerte import maadest, kus on põlvkonniti uuritud koerad	d) kitsas kodumaine aretusbaas, tõu vähene tuntus Eestis

Võimalused	Ohud
a) kasvatajate ja koeraomanike koolitamine ja info jagamine	a) terviseuuringuteta koerte ja nende järglaste kasutamine aretuses
b) aretusbaasi laiendamine	b) liialt lähedalt suguluses olevate koerte paaritamine tänu aretusbaasi väiksusele

6.5. PROBLEEMIDEKS VALMISTUMINE

Hetkel Eestis oleva väikse arvu Inglise setterite juures näeme teatud riskina, et aretuses kasutatakse koeri, kes ei ole läbinud terviseuuringuid, kes ei vasta välimikult tõustandardile või mõnel muul põhjusel ei pruugi sobida aretusse. Aretuseeskirjade kehtivuse pikendamiseks saaksime ära hoida sobimatute koerte kasutamise aretuses ja teadvustada inimestele, mis kaasneb pesakonna planeerimisega ja milline vastutus see on. Ülisuure arvu kutsikate sünd ja nõudlus kutsikate järele ei ole kunagi ühelegi tõule kasuks tulnud.

6.6. ARETUSE EESMÄRKIDE SAAVUTAMISE PROGRAMM

Alates 1. jaanuarist 2011 on kehtinud aretuskoerte puusaliigeste düsplaasia kontrolli nõue. Ühing jätkab teavitustööga veebilehe ja sotsiaalmeedia kaudu, kasvatajatel soovitatakse osaleda geneetikaalastel koolitustel ja jälgida nende riikide kogemust, kus Inglise setter on enam levinud tõug. Tõuühingu eesmärgiks on setteriomanikes huvi tõstmine jahikoolituse vastu ning koolituste ja katsete organiseerimine.

7. PROGRAMMI TÄITMISE KONTROLL

Aretusprogrammiga seatud eesmärkide saavutamist hinnatakse viie aasta pärast aretuseeskirja uuendamise käigus.

8. ALLIKAD

1. Eesti Kennelliit <http://www.kennelliit.ee/>
2. Soome Kennelliit <http://jalostus.kennelliitto.fi/frmEtusivu.aspx>
3. Kanakoirakerho <http://www.kkk-hhs.fi/>
4. Kanta-Hämeen Setterit ja Pointterit RY <http://www.kspry.net/>
5. Suurbritannia Inglise setterite tõuühing <http://www.englishsetterassociation.co.uk/>
 - a. BAER test
<http://www.englishsetterassociation.co.uk/PDF/BAER%20TESTING%20article.pdf>
 - b. Kurtus
<http://www.englishsetterassociation.co.uk/PDF/Deafness%20survey.pdf>

c. Kilpnäärme

alatalitus <http://www.englishsetterassociation.co.uk/thyroidism.html>

6. „Eesti koerte atlas“, kirjastus „Pegasus“ 2005
7. „English setter“, Juliette Cunliffe, 2001
8. „The English Setter“, Lesley Allan-Scott, 1989